

«Память праведнаго с похвалами»: життєвий шлях настоятеля Покровської церкви на Карнаватці протоієрея Миколая Торського (1875–1957)

*Ієродиякон Митрофан
(Божко),*

*магістр історії,
член Православного
молодіжного братства, імені
святителя Петра Могили,
митрополита Київського і
Галицького*

Серед священиків, які здійснювали своє пастирське служіння на Криворіжжі у буремному ХХ столітті, стоїть ім'я протоієрея Миколая Торського. Це священик, який прожив 82 роки, витримавши усі можливі скорботи і гоніння на своєму життєвому шляху, поруч з яким не залишилося жодної рідної людини під кінець життя, але який заслужив собі вічну пам'ять серед вдячних

парафіян, вже онуки яких дбайливо доглядають за його могилою.

Миколай Торський народився 1875 року[1] у селі Грушівка Херсонського повіту в родині протоієрея Павла Гавриловича Торського, настоятеля Миколаївської церкви цього ж села, який згодом став благочинним Нововоронцовського округу Херсонського повіту[2]. Крім пастирського служіння отець Павел займався і краєзнавчою дослідницькою діяльністю. Його «Исторические записки о Грушевской Свято-Николаевской церкви и ее приходе» побачили світ в Одесі у 1886 році[3]. Один дядько Миколая по батькові – протоієрей Євгеній Торський – був настоятелем Іллінської церкви в місті Новомирогороді, благочинним Новомирогородського округу Єлизаветградського повіту, кавалером ордена святої Анни 3 ступеню[4], другий – священик Феодор Торський – настоятелем Покровської церкви села Калузьке (Михайлівка) Херсонського повіту[5]. Загалом, у відомостях

по Херсонській єпархії зустрічається багато осіб на прізвище Торський, що наштовхує на думку, що це була величезна священицька династія, яка уходить своїм корінням в глибоку давнину.

Зростаючи у такому середовищі, Миколай з самої юності обрав для себе шлях, яким йтиме ціле життя. По закінченні Грушівської церковно-приходської школи, в який викладав його батько, майбутній священик у 1884 році вступив до Херсонського духовного училища. Однак у випускному класі внаслідок хвороби він не зміг засвоїти необхідний навчальний матеріал, тому 1888 року, за проханням батьків, він був залишений на повторний курс[6]. По закінченні училища Миколай вступив до Одеської духовної семінарії, але за певних обставин змушений був піти з 1 класу. Незабаром, у 1891 році він був поставлений у псаломщики, а у 1900 році посвячений у диякони[7]. Станом на 1901 рік диякон Миколай Торський служив першим псаломщиком в Успенській церкві села Кам'янка-Костянтинівка Нововоронцовського благочиння Херсонського повіту, де отримував лише 35 рублів 28 копійок жалування[8].

1903 року диякон Миколай Торський був рукоположений в ієрея та призначений настоятелем храму на честь Іоанна Богослова в селі Авдотівка (Вербове) Широківського благочиння Херсонського повіту. Пастирське зростання отця Миколая проходило під керівництвом досвідченого [священика Автонома Лебедєва](#). До парафії Іоанно-Богословської церкви належало 203,5 двори у селах Авдотівка, Михайлівка, Малинівка, Куборське, Челнавка і хуторі Чумак, в яких проживало 1602 особи: 815 чоловіків та 787 жінок, з них розкольників 3 чоловіка і 4 жінки. В межах парафії також знаходилося дві школи грамоти – у селі Авдотівка (29 хлопчиків і 15 дівчат) та селі Михайлівка (31 хлопчик і 20 дівчат), де завідувачим та викладачем Закону Божого був отець Миколай. Батьושка проживав у церковному будинку поблизу храму, отримував 300 рублів жалування. Станом на 1906 рік у нього було троє дітей: дві дівчинки (1901 і 1904 року народження) і 1 хлопчик (1905 року)[9]. У 1911–1914 роках, згідно з офіційними відомостями, бачимо отця Миколая на місці другого священика у селі Кам'янка Херсонського повіту[10], де він раніше був першим псаломщиком. Тут і застали його Перша світова війна та революція.

У Кривому Розі отець Миколай з'являється у 20-х роках, коли, за спогадами Лідії Трохимівни Головань 1930 року народження, став служити у [Вознесенській церкві](#) Кривого Рогу, а потім у Миколаївській церкві до самого її зруйнування 1934 року. В часи Великої Вітчизняної війни священик Миколай Торський здійснював служіння у заново відкритому храмі Різдва Пресвятої Богородиці на вулиці Українській, який, за визначенням агентури, був оплотом канонічного Православ'я у регіоні[11]. У важких умовах окупаційного режиму особливо важливою була місія Православної Церкви серед свого стражденного народу. Це і молитва про загиблих воїнів, і слова втіхи та настанови живим, і благодійна допомога нужденним. Криворізькі священики допомагали збирати продукти та необхідні речі

військовополоненим співвітчизникам, а також відвідували їх, проводили заняття з дітьми[12]. Коли після завершення війни Різдво-Богородичний храм знову був закритий, батюшка перейшов до Покровської церкви на Карнаватці. Служачи тут він продовжував зцілювати людські душі своєю молитвою та мудрим пастирським словом. Батюшка користувався великою повагою серед прихожан, і старожили, які пам'ятали його, стверджували, що він мав дар прозорливості[13].

Однак, зовні нейтральне ставлення радянської влади до діяльності Православної Церкви, з огляду на підтримку у війні, незабаром змінилося на відкрито вороже. З приходом до влади М.С. Хрущова у 1953 році починається новий виток гонінь на віруючих. Широка антирелігійна кампанія була спрямована на повне викорінення всіх, хто не вписується в комуністичну систему. Добре відомі обіцянки нового лідера показати останнього попа по телевізору. У хід були пущені такі методи боротьби як впровадження інформаторів і вербування агентів в середовищі духовенства і прихожан, залякування, зняття з реєстрації, підвищене оподаткування, компрометуючі статті у пресі тощо. Віруючим здавалося, що після героїчної перемоги над нацистами керівництво країни змінить своє ставлення до простих людей. Але вони помилилися у своїх очікуваннях. Слід зауважити, що вживані заходи не тільки психічно гнітили, але найчастіше залишали священнослужителів без будь-яких засобів на існування.

Пройшовши сталінські репресії і кровопролитну війну, вже немолодий отець Миколай важко сприйняв нові гоніння. Через постійне цькування, за словами Л.Т. Головань, від нього відреклися троє дітей. На той час вони вже були у достатньо солідному віці. З спогадами Олександра Борисовича Єфименка 1942 року народження, двох доньок звали Зінаїда і Наталя. Наталя Миколаївна була незаміжною, працювала на Карнаватці у школі №27, яку пізніше знесли, була вчителькою молодших класів. Єдиний син – Миколай Миколайович – був кандидатом технічних наук та викладачем, згодом переїхав до Алма-Ати. Родина Єфименків певний час листувалася з ним. Збереглися листівки, в яких Миколай Миколайович вітав своїх друзів з Різдвом Христовим. Ця обставина, а також глибоко релігійний зміст вітання, наштотують на думку, що родина отця Миколая Торського все ж таки залишилася віруючою, але, під тиском обставин, формально зреклася від батька, адже кожному із них було що втрачати.

У 1957 році померла дружина батюшки Марія Платонівна Торська, вірна супутниця його багатостраждального життя. Все це підкосило і без того підірване здоров'я священика, часто напади хвороби траплялися навіть на богослужінні. У цей важкий час за панотцем доглядала Людмила Леонідівна Бохан (1924–2010), у якої він прожив з півроку. Наприкінці 1957 року протоієрей Микола Торський відійшов до Господа. Парафіяни поховали його поруч з матушкою на цвинтарі Зеленого Гаю, де його останки покояться і донині. Збереглося кілька речей, що належали священику: богослужбові книги з автографом батюшки (знаходяться у ієрея Сергія Коваленко, настоятеля Іллінського храму на Карнаватці) і покровець з Покровської церкви,

переданий онуком Л.Л. Бохан Вадимом Васильовичем Дремлюгою у храм Різдва Пресвятої Богородиці.

«Пам'ять праведного з похвалами» – такі слова церковного піснеспіву спадають на думку, коли оглядаєш життєвий шлях криворізького протоієрея Миколая Торського. Наведений скудний життєпис (але і для його написання автору довелося чимало попрацювати) жодним чином не зможе описати, а тим більше пояснити, всі перипетії, через які довелося пройти служителю вівтаря Господнього. Але той факт, що онуки людей, які ще в підлітковому віці знали отця Миколая, і сьогодні ретельно доглядають за його могилою, переконує нас у тому, що цей священник дійсно вартий такої уваги і пошани, і тому не може залишити нас байдужими до себе.

[1] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 209.

[2] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 233.

[3] Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ / Гол. ред. кол.: Тронько П. Т. (гол. Гол. редкол.), Бажан М. П., Білогуров М. К. та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. – С. 125.

[4] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 499.

[5] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 259.

[6] Выпускники Херсонского духовного училища: [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.petergen.com/bovkaloduhov/chersondu.html> (дата обращения: 23.07.2014.).

[7] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 209.

[8] Милянковский Ф., свящ. Памятная книжка для духовенства Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1902. – С. 212

Опубліковано 20.09.2014: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitel'skij-tsentri-istoricheskie-materialy/126-pamyat-pravednago-s-pokhvalami-zhittevij-shlyakh-nastoyatelya-pokrovskoj-tserkvi-na-karnavatsi-protoiereya-mikolaya-torskogo-1875-1957>.

[9] Справочная книга Херсонской епархии. – Одесса: Типография Е. И. Фесенко, 1906. С. 208–209.

[10] Памятная книжка Херсонской губернии на 1911 год. Первая часть. – Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1911. – С. 58; Памятная книжка Херсонской губернии на 1912 год. – Херсон: Типография Херсонского Губернского Правления, 1912. – С. 50; Памятная книжка Херсонской губернии на 1913 год. – Херсон: Губернская Типография, 1913. – С. 118; Памятная книжка Херсонской губернии на 1914 год. – Херсон: Губернская Типография, 1914. – С. 112.

[11] Мельник А. А. Криворожье: в пламени войны (1941 – 1944). – Кривой Рог: Дионис, 2014. – С. 90.

[12] Мельник А. А. Криворожье: в пламени войны (1941 – 1944). – Кривой Рог: Дионис, 2014. – С. 70.

[13] Литвиненко Н. Місце, де молились наші діди! // Добрий вечір. – 2000, 14 жовтня. – №77.